

Б. 3.

ЖИТЕ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА

МАЛЕНЬКА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ, II. ЧАСТИНА
з 13 образками.

I. ВИПУСК. — УКРАЇНСЬКЕ БУДІВНИЦТВО:
ХАТА, СЕЛО, МІСТЕЧКО, ПРИВАТНІ Й ГРО-
МАДСЬКІ БУДОВИ, ЦЕРКВА, УКРАЇНСЬКИЙ
СТИЛЬ І ОРНАМЕНТ.

Ціна 40 сот.

ВІДЕНЬ, 1917.

ВИДАВНИЦТВО УКР. УЧИТЕЛЬСТВА У ГМІНДІ.

З друкарні Ад. Гольцгавсена у Відні.

Б. 3.

ЖИТЕ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА

МАЛЕНЬКА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ, II. ЧАСТИНА
з 13 образками.

I. ВИПУСК. — УКРАЇНСЬКЕ БУДІВНИЦТВО:
ХАТА, СЕЛО, МІСТЕЧКО, ПРИВАТНІ Й ГРО-
МАДСЬКІ БУДОВИ, ЦЕРКВА, УКРАЇНСЬКИЙ
СТИЛЬ І ОРНАМЕНТ.

Ціна 40 сот.

ВІДЕНЬ, 1917.

ВИДАВНИЦТВО УКР. УЧИТЕЛЬСТВА У ГІМНДІ.

З друкарні Ад. Гольцгавзена у Відні.

Передмова.

Донедавна не було у нас книжки про жите українського народу (антропології України). Тому видавець „Всеукраїнського видавництва“ Ф. Андрусевич поручив мені скласти таку книжечку і вона була готова до друку вже в січні 1913 року. Та через недостачу грошей годі було її пустити в світ. Підчас війни рукопис ледви вратовано. А тепер книжку сю друкує „Учительське видавництво“. Її тепер трохи розширено, розділено на часті і видасть ся з практичних зглядів окремими невеличкими книжечками.

Зібрано тут найзагальні відомости про жите-буте нашого народу. Хто зацікавить ся і шукатиме чогось більшого, знайде потрібні йому відомости в книжці проф. др. Ст. Рудницького „Географія України“, ч. II. Львів 1914. Ц. 3 К.

„Жите українського народу“ творить цілість з I. частиною географії України „Опис рідного краю“.

Дальші випуски появлять ся в таким порядку: II. випуск: домашній промисл, різьбарство, вишивки, писанки, ткацтво, гончарство, мистецтво; III. випуск: українська мова, письменство, минувшина, словесність, пісня, музика, танець і звичаї. Дальші випуски: українські тип, родина, вдача, культура, релігія, жіноцтво, племена, суспільні класи, одіж, харч, занятя і статистика.

Б. З.

Ім'янд, 12. січня 1917.

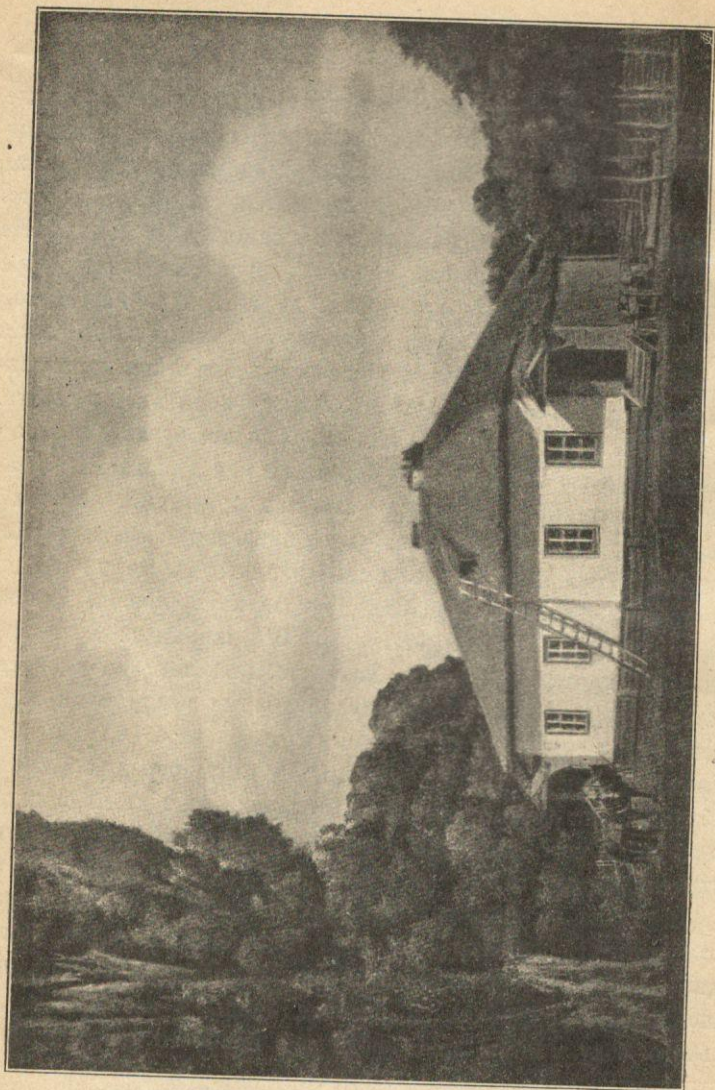
Українська хата.

Українці мешкають по селах і по містах. А вже найбільше по селах. Там живуть вони або великими селами з розкиданими тут і там хатками, з вузькими вулицями і вітряками за цариною села, або невеличкими хуторами, що маячать по степу, инший раз ховаючись по байраках. Від самого Дону до Карпатів українська хата дуже похожа одна на другу. Хто знає добре українську хату на всіх просторах, де живе наш нарід, той знає, що всюди вона однакова в основних формах і пляні. Хата ще найбільше пристосована до місцевости. Для України характерична хатка-мазанка з глини. Чи зроблена хата з дерева, чи очерету й лози, з глини чи каменя, вона все буває обмазана і побілена з окола і з середини, і вигляд має однаковий, незалежно від матеріялу. Побілена хата має привітний, чепурний вигляд. Дах вкритий соломною, часом очеретом і все з причілками. На Гуцульщині, на Полісся і в північній Чернигівщині дахи з драниць, а часом гонтові. Довкола хати приспа. Типова хата невеличка, 7 аршин довжиною і 6 $\frac{1}{2}$ шириною. Хата віддалена від плота на 2 метри. Хати ставлять так, щоби передня стіна була звернена на полудне або на полудневий схід, але ніколи не на північ. У багатих селян хата складається з кількох кімнат: по одній стороні від улиці передня кімната і світлиця; по другий бік сіней пекарня, се є кухня з великою печю. В світлиці стіни часом не білені, але миті, з чисто виструганого дерева.*

Загально роблять мазанки приємне вражіння своєю зверхньою чистотою, про яку дуже дбає українське жіноцтво. В передній хатній стіні двоє вікон, у причілковій одно. Причілкове вікно ніколи не робить ся посеред стіни, а все ближше до чільного боку. Рами вікон і дверей барвисто розмальовані.

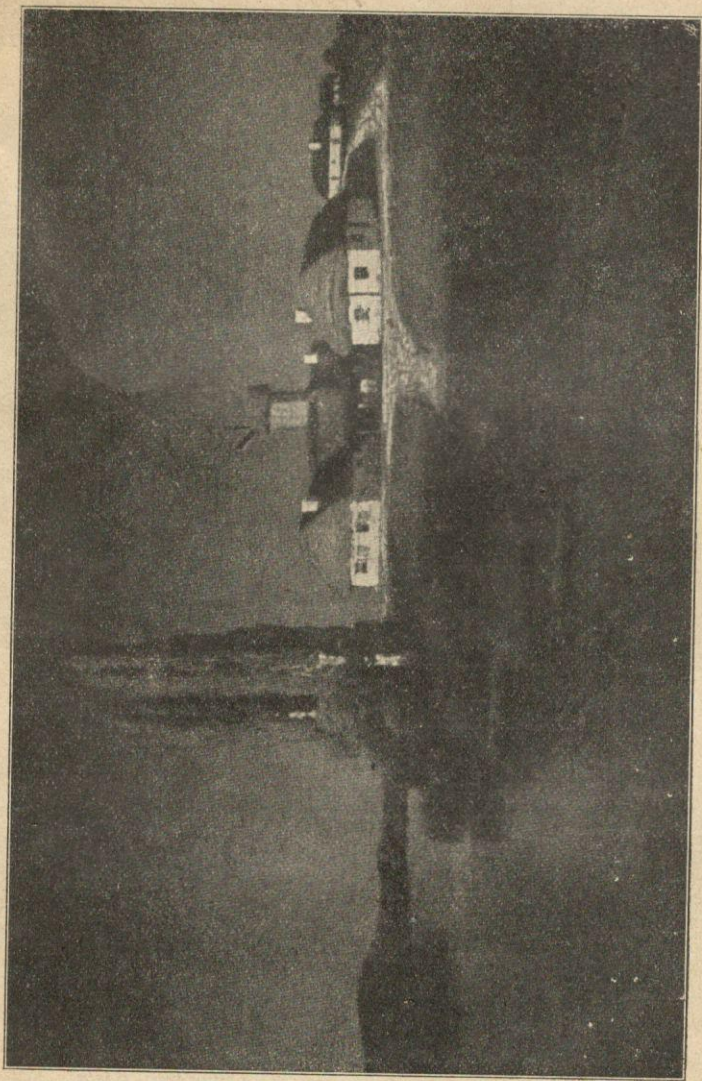
* М. Левенко: Нѣсколько данных о жилищахъ Южнорусовъ. Київ, 1875.

Двері ведуть у сїни, що ділять хату на дві часті: на власну мешкальну хату і комору або хижу. Проти входових другі двері, що виходять з сїней до горбоду. Нутро хати дивує своєю

Хутор Павл. Кудіна в Кімаїській на Чернівецькій.

чистотою і естетичним, себто гарним і вигідним урядженем. Стіни і стеля вибілені. Стелину піддержує сволок. Піч стародавня, велика. В деяких селах на Покутю бачимо гарні кафлеві печі.

Українська оселя вночі. Малеюнок Курдубасі.

Головною прикрасою стін служать образи, „боги“; їх Українець дуже любить і шанує. Вони в хаті все „на покуті“, прикрашені різьбою, китицями та рушниками. Наявні селяне не люблять печатаних святих ікон, а здобувають собі малюваних на дереві олійними фарбами. За образи, а також за сволок, затикають посвячену вербу, вітки калини з ягодами та

Селянська сім'я з Ковельщини на Волині.

пахучі засушені квіти: васильки, м'яту, любисток, барвінок та чорнобривці. Проти дверей стіл, прикритий скатертю. На нім як не цілий бохонець, то хоч окраєць хліба і сіль. Довкруги по під стінами стоять лави, а коло стола стільці. Коло печі попри стіну дерев'яний піл (постіль). В хатах Херсонщини та Буковини уживають коців та ліжників. Увагу чужинця звертає на себе в селянській хаті багатство вишивок. Коло дверей проти печі судник з жіночою одежою, а коло печі мисник. В коморі (в кліті) заховані всякі господарські річі. Там стоїть малювана скриня на колесах та розвішено на жердці одіж. Іноді

комору добудовано окремо, а намість неї світлиця. Її гарно прибирають та в ній приймають гостей підчас свят.

Така-то звичайна обстанова хати селянина на Україні. Гуцульська хата збудована на давній лад наче твердиня. Всі предмети в хаті гарно різьблені.

Мазані хати добрі й тим, що вони швидко просихають. По українським звичаю їх мажуть дуже часто, тому-то наша хата чистійша не тільки від московської, але й від більшої частини хат західної Європи.* Що до здоров'я, то українська хата добра до мешканця. Природна вентиляція йде добре, се знов ще одна з гарних сторін українського будівництва. Літом люде рідко коли сплять у хаті, а більш на дворі, по клунях і ин. Зпереду прилягає до хати подвіре (двір), ззаду — задвіре. На задвірю бувають дальші забудованя, сад та грядки. Двір та город кругом обложені плотом.

*В садочку, квітами повита,
На приторі собі стоїть,
Немає дівчина, хатина.* (Т. III.)

По такому-ж типу будувалися й доми заможних Українців. Про се свідчать описи гетьманських будинків Данила Апостола та Скоропадського в Глухові. Відрізнялися ті будинки від селянських хат лише своїм розміром та розкішю оздобити.**

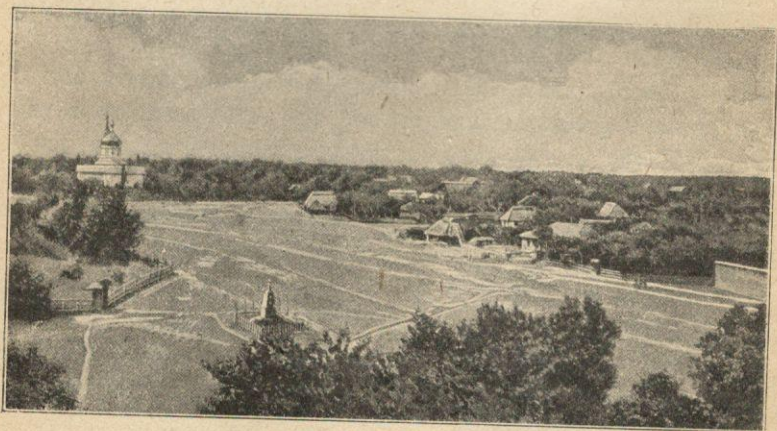
При будованю та урядженю хати чи палати треба добре дбати, щоби хата мала національний вигляд зверху і в середині, себто, щоби була викінчена в нашім народнім стилю. Тут треба зібрати та виявити все, що єсть замітного в укр. народі. Хатна мебель, посуда, тканини і інші предмети, виконані по нашому, дуже гарно прикрашують хату Українця. Малюнки з нашої славної історії та з життя України, краєвиди і образки різних місцевостей, а також портрети та бюсти наших славних людей, взяті з нашої літератури, прикрашені вишивками патріотичні надписи, герб і хоругви — все разом відвіжує думку та скріплює духа в українській хаті. По хатній обстанові добре пізнати, що то за люде там мешкають. Тому

* С. Подолинський: Житє і здоров'є людей на Україні.

** М. Шумицький: Український архитєкт. стиль. 1913. „Ілюстр. Укр.“

уряджаймо собі мешкане так, щоб кождий, хто увійде до нашої хати, вже бачив, що він загостив до Українця. Деякі практичні доради знайде читач в цікавим збірнику „Відбудова знищених осель“, зиптки I, II і III, вид. „Сільського Господаря“.

Хати сусідних народів мають відмінний вигляд, инший плян. Українські хати маленькі, але значно чистіші від хат Москалів. Їх чистота в середині і повні овочів садки з надвору надають їм вигляд невеличких окремих англійських домів з дворами, так званих котеджів. Подібне порівнане самих Англійців наводить С. Подолянин в своїй книзі „Українець за кордоном“. Про хати-ж Москалів Фріденталь напр. пише: „Мало де знайдете таке хуре і без смаку хатне уряджене, як в північній Росії.“ В хатах Білорусів вікна маленькі, замість стола грубий пень, лави лиш рідко де. І піч не в кожній хаті. В снігах стоять корова і кінь, у хаті зимує дріб і менша худібка. Хати нечисті, вічна задуха. У Москалів та Поляків форма даху инша, на два скати, у нас на 4. І плян хати инший у Поляків. Московська хата не мазана й темна, коло хати нема садка. Москалі криють хату „в натруську“ зімтаю соломною-мервою. Вікна у Білорусів квадратіві, а в нас майже все подовгуваті. У Молдаван (Румунів) дах критий часто глиною, а нераз вони живуть просто в землянках.

Село Кирилівка на Київщині.

Село.

Село. І серце відпочине.

Село на нашій Україні

Неначе тисанка. Село

Зеленим швом поросло.

Цвітуть сади, біляють хати,

А на юрі стоять палати

Неначе диво. А крупом

Широколистій тополі,

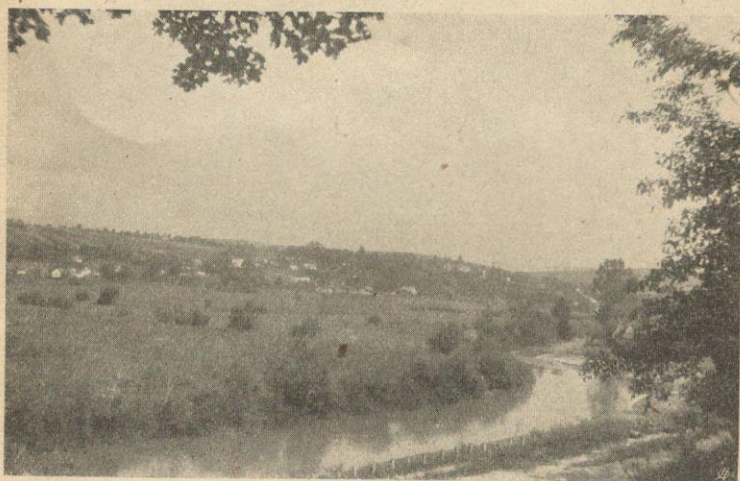
А там і ліс, і ліс, і поле

І сині юри над Дніпром —

Сам Бог витає над селом!

(Т. III.)

Подивім ся на оселю нашого селянина. Село на Україні звичайно побудоване в долині над річкою або над ставом, і коли стає місця, то Українці охоче будують усі хати в

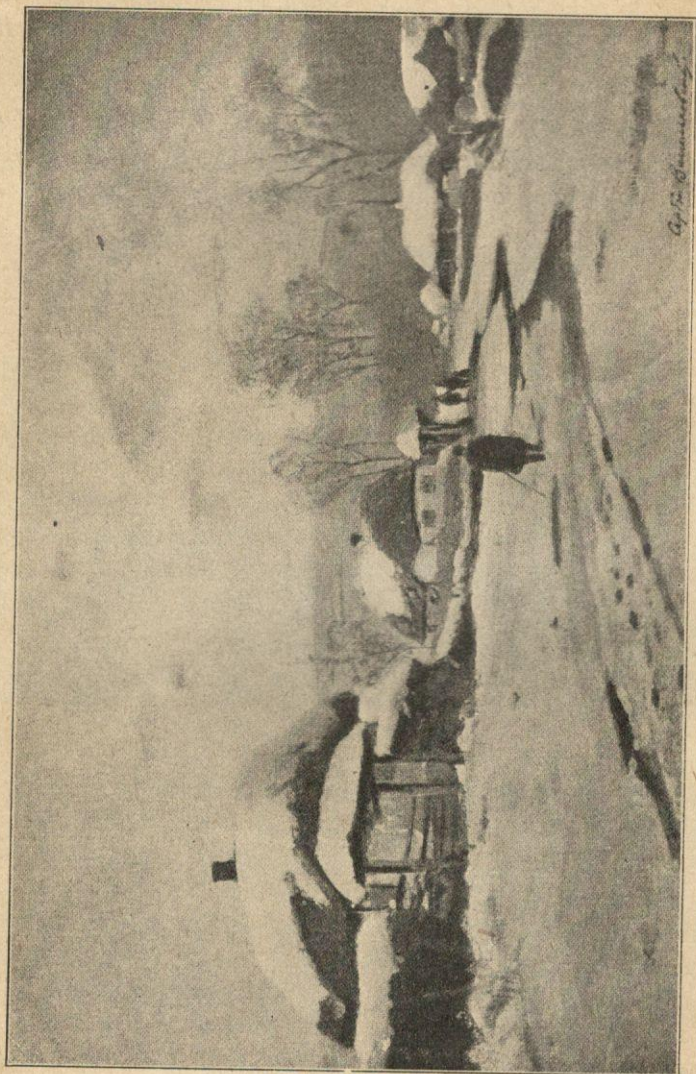

Село над Золотою Липою в східній Галичині.

одну лінію. Певно, що се буває рідко, а звичайно село побудоване кількома лініями хат з улицями поміж ними. Українське село все займає далеко більший простір, ніж села в західній Європі. Хати розкинені свобідно та поринають у зелени садив. Наше село віє супокосм. На краю балки здаєлка видніють біла церква, витягнені високо журавлі керниці і крила вітряків. По обох склонах яру в мальовничім безпорядку розкинені хати, що криють ся у вінку садків. Перед вікнами цвітуть гвоздики й розі та зеленіє барвінок. Яринний огород теж прикрашений

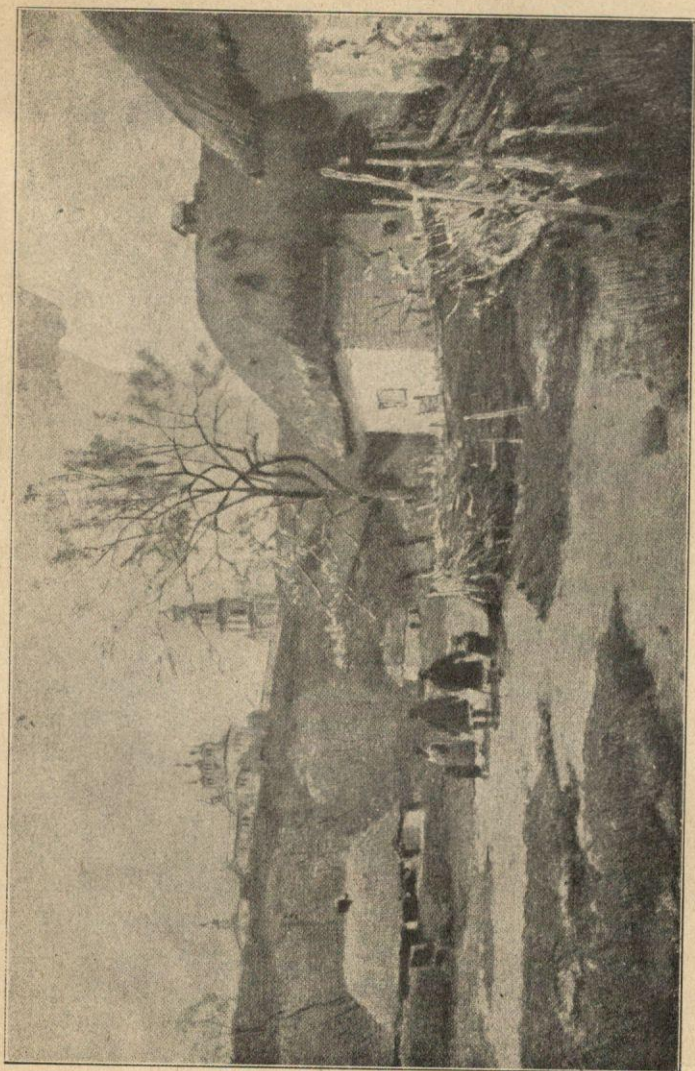
сояшниками й бузиною та пестрить ся від маків. Селитьба українського селянина звичайно займає від $\frac{1}{3}$ до $\frac{2}{3}$ десятин.

Окрім того при кождім селі є громадський вигін з кількох десятків десятин. Взагалі в наших селах не бракує свіжого

Українське село зимою. Малюнок С. Васильківського.

воздуху. Вулиці звичайно широкі. Українське село виглядає мальовничо. Хати дерев'яні, а частійше ділянки, зверху і всередині чисті, вибілені, перед вікнами грядки з квітками. „Коли дивитися в осени з дзвінниці на село, то кождий садок у селі

Українське село весною. Малюнок С. Василюквіського.

здасть ся квітником, а все село чарівним килимом. Оттакі-то чудові села на нашім милім Поділію!" (К. Подоленко). По середині села або на виднім місці його церква з дзвіницею та поївством, проти неї школа з городом та садом і велика читальня (лиш на австрійській Україні). Коршма та двір — се пережитки та спомин давніх часів (Польщі).

Білоруське село дуже маленьке. Хати малі, вузькі, криті деревом або соломою, не білені, без коминів і виглядають по-нуро. Оселі Білорусинів маленькі, скриті в густих лісах або серед болот. Вся хата деревляна, нема в ній ні одного цъвяха. І в хатах бідно. Московське село довге, збите, витягнуте в лінію. Хати деревляні попри одну вулицю. Загороди не відділені плотом. Польське село розтрясене так, що часом тяжко вгадати, де кінчасть ся одно та починаеть ся друге. В їх хатах, як і в Москалів, мешкає разом кілька родин.

Містечко й місто.

На Україні багато стародавніх міст і містечок; багато й новіших, що понаселяли ся поволі там, де заводив ся жвавий торг. Містечка подібні одно до другого. За те велике місто — кожде має свій окремий вигляд. Міста — се осідок культури. Вони ніби представляють собою цілий край. Через те Українці старають ся опанувати також і міста, щоби сильно стати в своїм краю. Та міста й містечка на Україні — на жаль — не всі залюднені Українцями і мало-котрі мають українській вигляд. Крім Українців поселились в них ще й чужинці і випирають наших людей. Що року переносить ся жити до міста чимало мешканців дооколичних сіл та напливає наша шкільна молодіж. Найбільше місто російської України, Київ тепер значно змосковщений, а найбільше галицьке, Львів — сильно зпольщений. Але з розвоєм господарського життя, зі зміною політичних обставин по війні на користь Українців, зі зростом української науки й техніки обидва швидко українізують ся і стануть вповні нашими. Вже й тепер сі міста — се осередок і українського наукового та громадянського життя. Тут наші товариства, спілки, часописи, видавництва, школи, музеї, пам'ятники та крамниці. Вулиці в містах позазивано иноді в честь наших славних людей.

Архитектура (будівництво).

Давно помічено, що архітектурні твори незвичайно яскраво і правдиво відбивають в собі національну вдачу та історичну долю кожного народу. Архитектура — се правдива літопись матеріальної і духової культури народу, красномовний свідок пануючих серед нього світоглядів, стремлінь і житєвих інтересів, живий пам'ятник різних пір його життя, епох підпаду і розцвіту.*

Українська архітектура також правдиво відбивала і відбиває національну вдачу українського народу і вона разом з нашим народом рішучо вступила вже в нову добу свого національного відродження.

Архитектура тісно звязана з природою краю. Широка, рівна наша Україна, лиш декуди перерізана ярами річок.

Кругом поле, як те море,

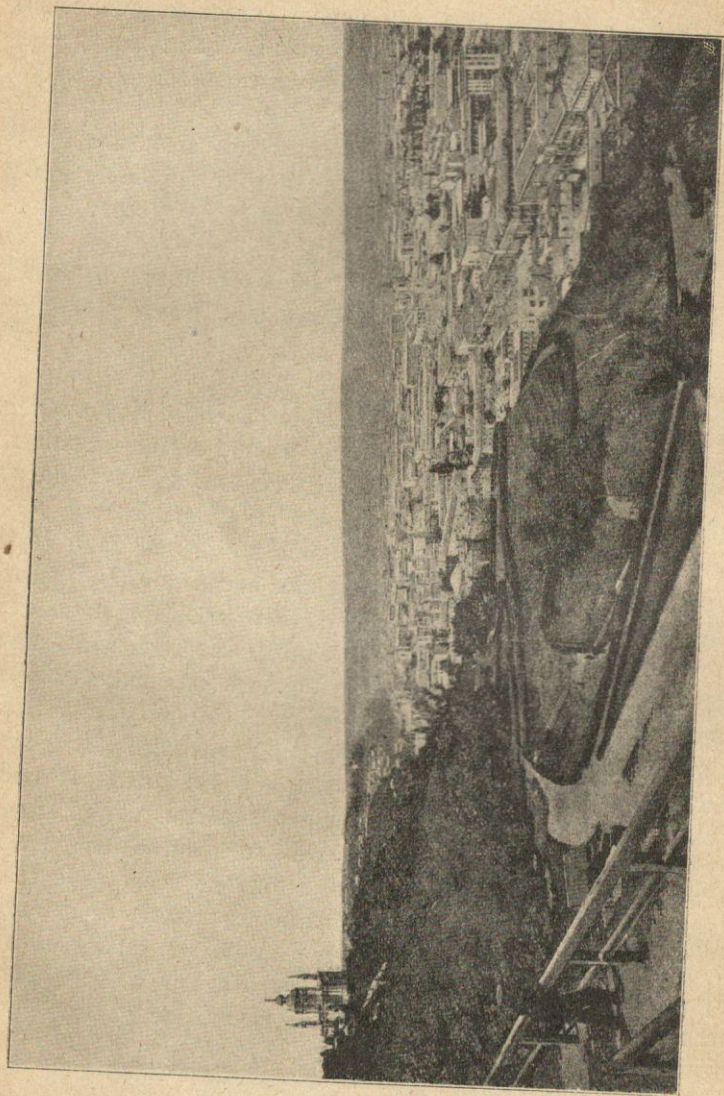
Широке синіє.

(Т. III.)

Скрізь панує горизонтальна-водорівна лінія. Чорна земля, часом вкрита зеленим килимом, або жовтіє житом-пшеницею, або знов — поорана, чорним порохом покрита. Так було давно, так і тепер. Українці, що залюднили сю землю, завели тут і свою культуру. З того часу хатка привітно і втішно біліє серед чорного степу, і біла церква взнесла ся високо в гору, і висока тополя її догоняє, ломаючи скучну лінію виднокруга. Соломяна стріха, або лани приспілого, жовтого збіжа дуже мальовничо виступають на блакиті неба (звідсі, здасть ся, пішла і жовтосиня українська державно-національна барва). Хату наш чоловік будував просто, як найменшими коштами. За те громадську будову — як от церкву — люде у нас хотіли будувати пишно, гарно, щоб вона відповідала в найбільшій мірі народному смаку і підносила духа. Наше око вимагає, щоб величя будова була неодмінно висока, летіла до неба, перемогала приниженість рівнини. Але Україна не вся лежить серед степу, не вся — рівна. Живуть наші люде і в горах. Можна добачити, їдучи з степів у гори, що церкви стають низшими. Хоть мають там церкви стільки поверхів, що й на долах, але вони низенькі.

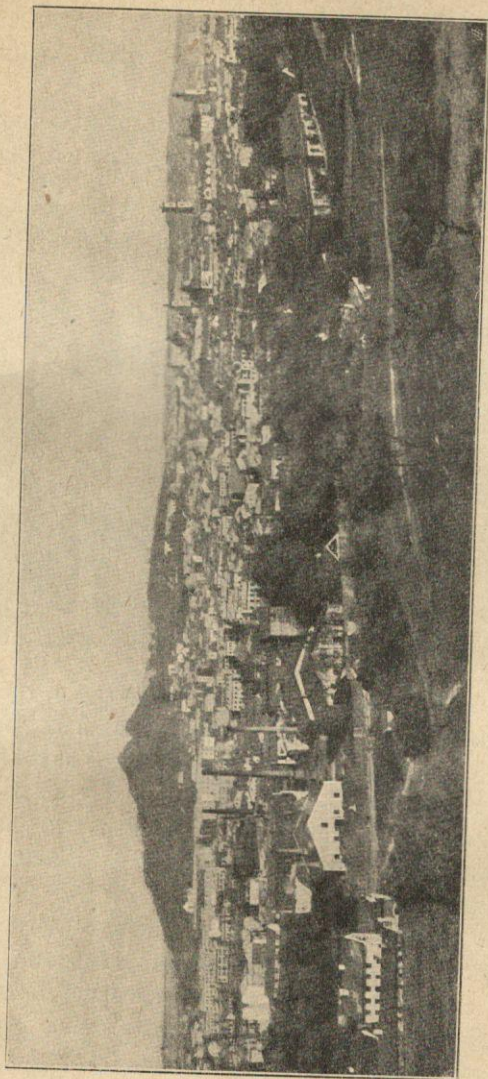
* Ол. Назарійв: Укр. нац. арх. Ілюстр. Укр. Ч. 2. 1914.

Се для того, що в горах перемагати горизонтальну лінію не було потреби, а змагати ся з природними верховинами було годі. І вони не білені, але з ясного дерева, а проте гарно відбивають на тлі зелених гір. На степах, де земля чорна,

Київське передмістя — Поділ.

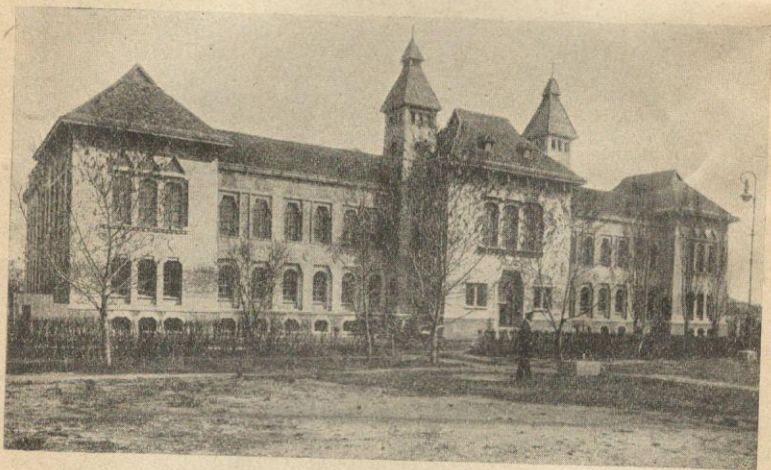
люде вподобали для будівель найбільше білий колір. Той сам колір помічаємо і в одежі: біла сорочка, прикрашена здебільшого червоною оздобю, зовсім відповідає білій стіні хати з червоними та синіми листвами-обвідками коло вікон,

Львів.

дверей та приспи, так само, як і в убранню — червоний пояс і намисто. Се наш звичай, бо приміром в Московщині нема ні білих сорочок ні білих хат. В архітектурі наш стиль настільки самостійний, оригінальний-свій і приладжений до артистичного смаку людности, серед котрої він виявив ся, як і всі інші стилі: візантійський, романський, готицький і т. п. Наша архітектура плила від найдавніших часів своїм власним, оригінальним руслом.

Стильові будівлі: Нову добу розпочинає твір талановитого архітекта В. Кричевського — отся розкішна, типова палата

губернського земства в Полтаві. Видатні артистичні власности, влучне застосованє до давніх традицій українських архітектурних форм, досконалість технічного виконання, здобули його творцєви славу і зробили те, що появу сього твору треба уважати безперечно епохальною. В недовгім часі повстало більше стильових будівель: дім „Дністра“, Академічний Дім, Бурса Педагогічного Товариства і інші.

Наша інтелігенція повинна також будувати свої доми тільки в українськім стилі. Мусимо виявити прилюдно всі внутрішні скарби нашої багато обдарованої артистичним почутєм психіки та допомогти, щоб наша, така гарна, архітектура знов розвинула ся пишно та засіяла перед світом.

Церква.

Признак національного українського стилю мусимо шукати майже виключно в дерев'яній архітектурі, про яку можна сказати, що вона творить одну велику, оригінальну в своїх змаганнях і формах, цілість.* Що-ж являється найбільш старою пам'яткою української архітектури, по якій ми могли-б зясувати собі типові її риси? Се, розуміється, — церква. Довший час була у нас церква одиноким місцем, де поневолений ворогами Українець ховав ся зі своїми скорботами, набирав ся сили і енергії до нової, все завязаної і ще важшої боротьби за волю, за добробут, за щастя рідного краю.**

А що інших будівель мало доховало ся до наших часів, проте на церквах найлегше розглянути прикмети нашого стилю. Дерев'яна українська церква типічна своїм виглядом, який так чудово, гармонійно відзначається на тлі старих, міцних тополь та лип, що ростуть на цвинтарі. Мимоволі піддаєш ся настрою сього чарівного закутку, який так гармонійно зростає ся з гарним твором людини.

Архитектурний стиль у нас на стільки різноманітний і свободний, що трудно знайти дві вповні ідентичні церкви. Церкви будували ся з одною, двома, трьома, п'ятьма і дев'ятьма банями. Пануючим типом в українській церковній архітектурі являється трьохбанна церква. Сі найбільш розповсюджені трьохбанні церкви роблять вражіння чогось цілого, симетричного, з якого боку не поглянути на них. Ся система дуже подобала ся нашому народови і ми стрічаємо її скрізь по Україні.

Існуванню трьохглавої церкви відноситься ся до дуже давніх часів. Ще в колядках княжої доби споминається про трьохбанну церкву:

*„Камінь лупають — церкву мурують,
Мурують же її з трьома верхами,
З трьома верхами, з двома віконцями.
В одно віконце сонце ісходить,
В друге віконце — місяць заходить.“*

* Вол. Гребеняк: Зі змагань до сотворення укр. архітектурного стилю.

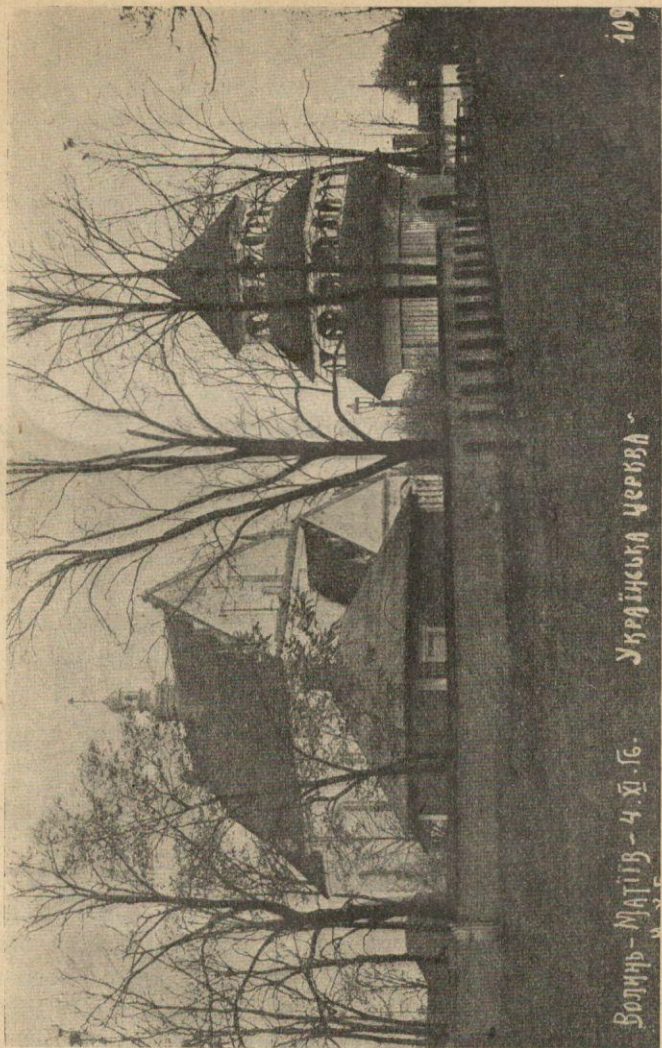
** В. Щербаківський: Архитектура. В. III. Укр. будівництво.

І малюнок у „Збірнику князя Святослава“ з 1072-го року
представляє трьохглаву церкву.

Внутрішній вигляд нашого храму (церкви) робить незвичайно міцне і глибоке вражінє. Око мимоволі пориваєть ся в гору, слідкуючи за вигадливими уступами та переходами бань,

які біжать все вище й вище вгору, даючи глядачеві розкіш-
ну гру світла й тіни. „Покоління знаменитих артистів-архитек-

тів, які без олівця й паперу, без технічних шкіл, без усякої
помочи зовні, уміли по всій Україні класти чудові церкви,

в яких не знати, що більше подивляти: чи дух стилю, в яким творили і який уміли передавати в школах своїх з рода в рід через століття, чи індивідуальний і нераз так високо розвинений естетичний смак і почуте краси, чи ніжність ліній, рисованих не на папері, а думкою в просторі, чи докладність вязань, котрими артисти власноручно переливали свою ідею просто в матеріал, в артистичний твір, чи вкінці ту християнську простоту й покору, з якою сї артисти протягом ряду століть працювали в забуттю для божої слави на добро бідного народу, жили і вмирали для Бога, для ближніх, для своєї штуки. Мусіло в них бути високе почуте свого стилю, щоби, не порозуміваючи ся між собою, в різних околицях будувати церкви так різні, а проте все в таким чистім стилі.* Що ще треба підчернути в українськім архитектурнім стилі, так се — мальовничість його мішаних, часом фантастичних форм, які має хіба готика. На всім широчезнім просторі України, від Харкова в Слобожанщині аж до Мукачівських гір на Угорщині, наш архитектурний стиль є одноцільний і всі церкви перейняті одною думкою, відповідають одному смаку, викликають один настрій. Сї церкви не забавляють глядача десятками головок-цибуль, як московські, але вражають внутрішньою єдністю, логічністю розкладу та гармонією в частях і дають підвишений настрій. В 1801-м р. видав московський синод заборону мурувати церкви в українськім стилі.

Хрести наших церков визначають ся великою своєрідністю та красою. Можна сказати, що чим старший хрест, тим гарнійша та краща його орнаментика-оздоба.

Український стиль.

Український нарід, такий даровитий і талановитий, виворив і свій окремий артистичний напрям, стиль, а також і свою гарну архитектуру. Стиль у мистецтві, у всяких виробах якогось народа, виходить органічно: 1) з характеру місцевої природи, окруження; 2) з народної (расової) вдачі, смаку і допешности, бо кождий нарід має своє власне розумінє краси;

* Андрій гр. Шептицький: З історії й проблем нашої штуки.

3) з рівня і типу культури; 4) з матеріялів уживаних до будівлі і виробів і 5) з культурних зносин з сусідніми народами.

Українську хату, село, одіж пізнаємо без помилки всюди в світі. Се найбільше помічали ті Українці, кому доводилось проживати в чужих сторонах. І не тільки хату, село та одіж; легко можна пізнати і наші килими, вишивки, писанки, миски і деревляні вироби. Се означає, що українські вироби мають на собі виразні ознаки нашого стилю.* Естетичний наклін, почуте краси та артистичний смак вже вроджені нашому народови: „Український стиль є строго-індивідуальний, високо-артистичний і характеризує духове обличчє української раси“.**

Стиль відіграє велику ролу в нашім житю та впливає на розвиток естетичного почуваня. Тепер нам буде ясно й зрозуміло, чому деякі Українці так дуже вважають на те, щоб усе, що є у них і коло них, було видержане в українськїм стилю.

Український орнамент.

До сфери колективної народної роботи належить й орнамент, що становить самостійний розділ артистичної творчости і що дуже широко розвинув ся, придбав собі поважне місце в житю українського народа, бо тільки через нього наш нарід міг і може виявити та задоволити свій нахил до краси. Широке розповсюдженє орнаменту, хіть містити покрасу, де тільки можливо, але містити зручно, зі смаком, так, щоби не шкодили цілности вражіня ні дуже різкий колір, ні перевага орнаменту над формою й призначенем речі, яку оздоблює орнамент, одним словом — той високий ступінь, до якого дійшла тут народна творчість і становить одну з головних рис українського орнаменту.*** Наш орнамент у своїм розвитку походить ще з передкняжих часів. На протязі сього довгого часу він підлягав всяким впливам і відмінам, пристосовував ся до життя, що йшло наперед. Але й до наших часів заховав він у собі давні свої риси, що звязують його в одно ціле і свідчать про безперестанність культурного розвитку.

* Гр. Коваленко: Про український стиль та хату. Київ, 1912.

** The peasant Art of the Ukraina. „The Studio“, London, 1912.

*** М. Біляшевський: Дещо про укр. орнаментяку. „Слайво“, Київ, 1913.

Сфера покраси або орнаменту до останнього часу була майже єдиною, де виявила ся у всій своїй красі й силі національна творчість. Простий нарід там у себе, в закутках свого сірого життя заховав, зберіг й доніс до нас те, що становило окрасу його життя, що він творив, піддаючи ся силі, незалежній від його волі, що тягла його до краси, як тягнуть квітку до себе промінні сонця.

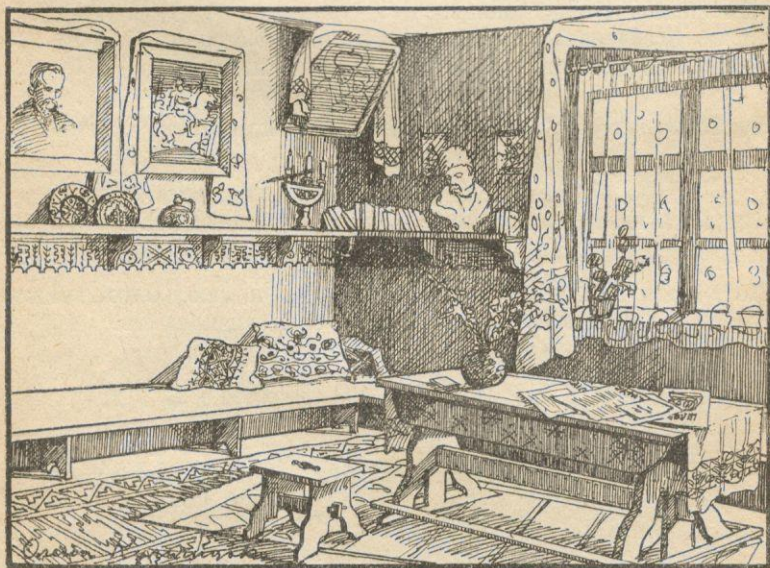
Жадане краси виявляєть ся насамперед в уживаню покрас, що оздоблюють самого чоловіка; потім воно переносить ся на річи, котрих уживає людина, відтак на житло і його обстанову.

Напряж уживаня рослинних форм, заміна чи доповнене ними геометричних форм становить одну з головніших рис українського орнаменту, ставить його на вищу ступінь, порівнюючи з орнаментом сусідніх народів і приближає до західно-європейської орнаментики. Але з боку артистичної вартости наш орнамент стоїть значно вище ніж західно-європейський, що в своїй еволюції дійшов до простого копіюваня природи, тоді як артистична творчість нашого народа вклала сюди багато фантазії, багато смаку, перероблює по своєму те, що дає природа, наслідком чого і являють ся ті чудові зразки народного мистецтва, що недаром звертають на себе увагу всіх, хто може їх зрозуміти, хто може відчути їх красу. Що до розповсюдження і вартости орнаменту, то треба сказати, що в одних місцях України він дуже поширений, набрав повних, ясних фарб, у других, навпаки, слабо розвинений. Цілість взорів і і окрас виробів домашнього промислу дає нам міру артистичного розвою народа; проте можемо назвати її артистичною мовою народа. Длятого взори, якими народ, застосовуючи їх до різнородних виробів, так вдячно промовляє, треба з найбільшим поважанем виховувати яко мову його творчих способностей і хоронити її від всяких впливів, які могли-б її зіпсувати. На щасте ся мова розвивала ся в Українців донедавна без усяких впливів, тому вона не завмерла, а лишила ся чиста як слюза. В ній лежить традиція артизму цілого народу, яка переходує не тільки взори, але и різнородну техніку, уживану при виконаню предметів.*

* В. Ш. Гуцульщина, т. II. Львів, 1901, ст. 242.

Творчість українського народу незвичайно різномодна, а багатство взорів превелике, — що й бачимо на різномодних виробках. Всюди у них та сама оригінальність, яка становить прикмету народної індивідуальности. „Лиш український орнамент (як і все селянське мистецтво взагалі) вважається за правдиво давній і оригінальний. За те західно-славянські (з польським ввключно) і німецькі орнаменти виводяться з пізніших жерел і підводяться під добре знайомі західно-європейські впливи.“ (The Studio 1911. Селянська штука в Австрії.)

Металеві вироби Гуцулів свідчать про питомений і дуже розвинутий естетичний змісл і про дбалість виконання. Найбільше свідчать вони про змісл гармонійного прикладу орнаментики до матеріялу, з якого виконано предмет, та про приноврелене орнаментики до простору, який має бути окрашений, а вкінці про пристосоване орнаментики предмету до ціли його вжитку.

Українська кімната. Рисунок Олени Кульчицької.

Видавництво Відділу „Взаїмної Помочи“ українського
учительства в таборі Гмінд.

ВОЄННІ ЧИТАНКИ

з образками для шкільної молодіжи на нагороду пильности,
жовнірів і селян.

1. За Україну (вже нема)	Ціна 30 сот.
2. Червона Калина	30 ”
3. Опис рідного краю, маленька географія Укра- їни, ч. I. II видане	30 ”
4. Малий Василько, оповіданя	20 ”
5. Земле моя! Ів. Франка	20 ”
6. Співаник для укр. молодіжи	20 ”
7. Жите українського народа, маленька геогра- фія України, ч. II з 15 образками	40 ”

ПЕРЕПИСНІ ЛИСТКИ:

Най живе Україна, вишивка	10 ”
Тарас Шевченко, з двома портретами і біограф.	10 ”
Українські діти при забаві (мал. О. Кульчицької)	10 ”

ІНШІ ВИДАНЯ В ДРУКУ.

Читанки висилає ся за попереднім надісланем грошей на
адресу:

Verlag „WSAIMNA POMITSCH“
der ukrainischen Lehrerschaft in Gmünd—Barackenlager,
N.-Oe., zuhanden des Lehrers Heinrich Kowal.

На оплату пошти долучити 60 сот. При замовленю книжок
звиш 10 К, порто оплачує само видавництво.

Висилайте збірні замовлення!

КНИГАРНЯМ 30% ОПУСТУ.

На складі видавництва „Взаїмна поміч“ в Гмінді можна
набувати також і книжку автора „Опису Рідного Краю“ і
„Житя українського Народу“:

Богдан Заклинський

Що треба знати кождому Українцеві.

З картою України. Треге видане (разом надруковано вже 22
тисячі примірників). Ціна 30 сотиків.

**КУПУЙТЕ ГАРНУ СЕРІЮ 12 КАРТОК-ПОРТРЕТІВ
УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ:** Володимира Винниченка,
Бориса Грінченка, Михайла Грушевського, Михайла Драго-
манова, О. Кобця, Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинсь-
кого, Івана Нечуя-Левицького, Василя Стефаника, Лесі Українки,
Івана Франка і Тараса Шевченка. Ціна 1 К. 20 сот.

„БІБЛІОТЕКА ПОЛОНЕНОГО“. Взірці української літера-
тури в російським перекладі. Найкращий дарунок полоненим
Росіянам. Вийшли вже: Іванъ Франко. Моисей. Ціна 1 Кор.
і О. Кобецъ: Пѣсни плѣнника. Збірник віршів. Ціна 20 сот.
Картки і книжки замовляти у П. Дятлова:
P. Djatlow, Josefstädterstr. 79, 14; Wien VIII.
Набувати можна і на складі видавництва в Імнді.

Краєвий союз господарсько-торговельних СПІЛОК

стovar. зар. з обмеженою порукою

торговельний синдикат Тов. „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАРЬ“

Дирекція у ЛЬВОВІ, ул. Зіморовича ч. 20.

Склади: Перемишль, дім „Віри“; Коломия, Ринок ч. 40; Стрий,
Ринок ч. 6.

Чекове конто: ч. 75.497. — Адреса для телеграм: ГОСПОДАРСТВО ЛЬВІВ.

Головна продаж штучних павозів як: суперфосфатів, томасити, кайніту, салі-
три чилійської, соли потасової, ванна азотого і т. п. — В сезоні великий вибір
насіня: ярич, цвітів, трав і збіж. — Склад машин і знарядів господарських. —
Байца проти сніги. — Ванно пашне Бартеля і прочі корми для зьвірят. — Уголь
камічний пруський і краєвий найліпшої марки. — Машини до цементових виробів,
цемент, фарби і оліва до форм. — Дерево опалове вагонами. — Каси огнетревалі.
Печі желізни різної величини. — Доставка для війська і збут збіжя, паші, овочів
стручкових рости, та ярич. — Коловоротки.

Краєвий Союз Торговельний НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

стovar. зар. з обм. порукою Львів, Ринок 36,

приймає гроші на вкладові книжочки і платить 4%. Продає
товари кольоняльні і споживчі у веїх своїх складах: Львів,
Станіславів, Перемишль, Терношль, Дрогобич, Коломия, Стрий,
Городенка, Борщів, Золочів, Збараж, Косів, Мостиска і Сокаль.
Вступаючий в члени платить вписове К 2. і найменше один
уділ, виносячий К 20.

РУСЬКА ШАДНИЦЯ

в ПЕРЕМИШЛІ, вулиця Косцюшки ч. 3.

приймає і виплачує шадничі вкладки щоденно в годинах урядових. Вкладки опроцентує на 4⁰/₀, починаючи вже від сліду-ючого дня по дні зложення аж до останнього дня перед днем відобрання.

ВКЛАДКИ в „Руській Шадниці“ можна складати особисто в касі товариства, поштовими переказами, грошовими листами, чеками поштової Шадниці, які Дирекція Шадниці на жадане безплатно доставляє, і в філіях банку австро-угорського, на рахунок „Руської Шадниці“.

Удільє позичок: а) гіпотечних платних піврічними амортизаційними ратами на протяг літ 10—45 після вибору позичаючого; б) на льомбард ефектів, й на есконт векслів. Справи позичок полагоджуться можливо скоро. Посередничить у введнуваню позичок в Гал. Воєнним Зав. Кредитовім в Кракові.

Всяких інформацій і друків удільє канцелярія „Руської Шадниці“ ул. Косцюшка, Народний Дім, I. пов. щоденно безкорисно в годинах урядових від 9—1 год., кромі неділь і українських свят.

Після § 14. устава „Руської Шадниці“, затвердженого через ц. к. міністерство внутрішніх справ влада в товаристві „Руська Шадниця“ в Перемишлі надають ся до льокацій пупілярних, фондацийних і т. п. капіталів, має отже „Руська Шадниця“ пупілярну обезпеку.

Не треба встидати ся щоби не зістати калікою, хорим і нещасливим, але коли кому зробила ся пропуклина (брух) на животі, пупці або, що найчастійше буває, в пахвині і може вже опала на діл, — то треба сейчас замовити бандаж а чоловік уратує ся і буде міг здоров жити і навіть і тяжко працювати. Мушчини дістають пропуклину (брух) з праці, женщины при породах і рівнож з праці, а діти від біганя, скаканя, кашлю, плачу, утрудненого виходу стільця і т. д. При замовленю бандажів треба подати міру ниткою або в центиметрах, міряючи через бедра або клуби. Описати в котрій стороні находить ся пропуклина (брух) то є: чи коло ноги правої чи лівої, чи може по обох сторонах або може середною долом живота? Чи опала на діл? Як велика? Чи від давна? Вік? Заняте? За яку ціну?

Віденського систему бандажі коштують від 10 до 16 корон, а з англійськими пружинами і пугами виповненими гумовим нилком від 18 до 32 корон, а також і дорозше.

Бандажі на обі пахи коштують подвійно.

Висилає ся дискретно і добре опакowane за післяплатою або за попереднім надісланем готівки.

Виміну бандажів все приймає ся.

Фабрика бандажів на пропуклину

М. Л. ПОЛЯЧЕК, Самбір, 62.